

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)
17 september 1997 *

I mål C-117/96,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Østre Landsret (Danmark), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Danmarks Aktive Handelsrejsende, som för talan för Carina Mosbæk,

och

Lønmodtagernes Garantifond,

angående tolkningen av artikel 3 i rådets direktiv 80/987/EEG av den 20 oktober 1980 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens (EGT L 283, s. 23),

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.C. Moitinho de Almeida samt domarna L. Sevón, D.A.O. Edward, P. Jann och M. Wathelet (referent),

* Rättegångspråk: danska.

generaladvokat: G. Cosmas,
justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Lønmodtagernes Garantifond, genom advokaterna U. Andersen och A. Rubach-Larsen, Köpenhamn,
- Tysklands regering, genom E. Röder, Ministerialrat, förbundsekonoministeriet, och B. Kloke, Oberregierungsrat, samma ministerium, båda i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom C. de Salins, sous-directeur vid utrikesministeriets rättsavdelning, och C. Chavance, secrétaire des affaires étrangères vid samma avdelning, båda i egenskap av ombud,
- Förenade kungarikets regering, genom S. Ridley, Treasury Solicitor's Department, i egenskap av ombud, biträdd av N. Green, barrister,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom H. Støvlbæk och M. Patakia, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 24 april 1997 av: Danmarks Aktive Handelsrejsende, som för talan för Carina Mosbæk, företrätt av advokaten C. Elmquist-Clausen, Köpenhamn, Lønmodtagernes Garantifond,

företrädd av U. Andersen, Frankrikes regering, företrädd av C. Chavance, Förenade kungarikets regering, företrädd av S. Ridley, biträdd av N. Green, och kommissionen, företrädd av H. Støvlbæk,

och efter att den 29 maj 1997 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Østre Landsret har genom beslut av den 27 mars 1996, vilket inkom till domstolen den 12 april samma år, med stöd av artikel 177 i EG-fördraget begärt förhandsavgörande angående tolkningen av artikel 3 i rådets direktiv 80/987/EEG av den 20 oktober 1980 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens (EGT L 283, s. 23, nedan kallat direktivet).
- 2 Frågan har uppkommit i en tvist mellan Carina Mosbæk och Lønmodtagernes Garantifond (nedan kallad garantifonden), som med stöd av direktivet är den behöriga garantiinstitutionen i Danmark för reglering av utestående fordringar, efter det att Carina Mosbæks arbetsgivare hade blivit insolvent.
- 3 Carina Mosbæk, som är bosatt i Danmark, anställdes den 1 juni 1993 av det engelska bolaget Colorgen Ltd (nedan kallat Colorgen) som försäljningschef för Danmark, Norge, Sverige, Finland och, senare, Tyskland.

- 4 Colorgen, som hade sitt säte i Warrington (England), var varken etablerat i Danmark eller registrerat där som företag eller i någon annan form, vare sig hos skattemyndigheten eller hos tullmyndigheten. Carina Mosbæk var den enda representanten för bolaget i Danmark. Colorgen hade hyrt ett kontor för att hon skulle kunna utöva sin verksamhet.
- 5 Under hela anställningstiden utbetalade Colorgen lön direkt till Carina Mosbæk, utan att erlägga skatt, pensionsavgifter eller andra sociala trygghetsavgifter som skulle betalas enligt dansk lag.
- 6 I juli 1994 försattes Colorgen i konkurs och bolagets anställda, däribland Carina Mosbæk, sades upp. I enlighet med artikel 3 i direktivet gjorde Carina Mosbæk såväl vid garantifonden som hos bolagets engelska konkursförvaltare gällande en utestående fordran om 471 996 DKR, motsvarande lön, provision och ersättning för utlägg.
- 7 Garantifonden vägrade att reglera fordringen med motiveringen att den behöriga garantiinstitutionen var institutionen i den stat där arbetsgivaren hade säte, i detta fall således National Insurance Fund.
- 8 Den 19 december 1994 stämde Carina Mosbæk garantifonden vid rätten i Hillerød (Danmark).

- 9 På begäran av garantifonden hänsköts sedan målet till Østre Landsret, som har bedömt att det är nödvändigt att ställa följande fråga till domstolen:

”Är det, när arbetsgivaren inte är etablerad i den medlemsstat där arbetstagaren är bosatt och arbetsgivaren i denna stat är företrädd enbart genom den nämnde arbetstagarens verksamhet, och denna bland annat utförs från ett kontor som arbetsgivaren har hyrt och ställt till arbetstagarens förfogande, garantiinstitutionen i det land där arbetsgivaren är etablerad eller garantiinstitutionen i det land där arbetstagaren är bosatt som vid arbetsgivarens insolvens enligt artikel 3 i direktiv 80/987/EEG skall garantera betalning av arbetstagarens utestående fordringar som grundar sig på det nämnda anställningsförhållandet?”

- 10 Det skall inledningsvis erinras om att avsikten med direktivet är att tillförsäkra löntagarna ett gemenskapsrättsligt minimiskydd vid arbetsgivarens insolvens, utan att inverka på gynnsammare bestämmelser om sådana finns i medlemsstaterna. Enligt direktivet är därför medlemsstaterna skyldiga att inrätta ett organ som garanterar betalning av arbetstagarnas utestående fordringar vid arbetsgivarens insolvens.

- 11 Artikel 1.1 har följande lydelse:

”Detta direktiv skall tillämpas på arbetstagares fordringar på grund av anställningsavtal eller anställningsförhållanden gentemot arbetsgivare som är att anse som insolventa enligt artikel 2.1.”

12 Artikel 2.1 har följande lydelse:

”Såvitt gäller detta direktiv skall en arbetsgivare anses vara insolvent

a) när en ansökan har inlämnats om att det i enlighet med respektive medlemsstats lagar och andra författningar skall inledas ett förfarande som innebär att arbetsgivarens tillgångar tas i anspråk för att kollektivt tillgodose borgenärernas fordringar och som gör det möjligt att ta hänsyn till fordringarna enligt artikel 1,

b) när den enligt dessa lagar och andra författningar behöriga myndigheten

— antingen har beslutat att inleda förfarandet,

— eller har fastställt att arbetsgivarens företag eller verksamhet definitivt har upphört och att befintliga tillgångar är otillräckliga för att förfarandet skall kunna inledas.”

13 I artikel 3 i direktivet föreskrivs att medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att garantiinstitutioner garanterar betalning av arbetstagarnas utestående fordringar som grundar sig på anställningsavtal eller anställningsförhållanden och som gäller lön för tiden före ett visst datum.

14 Slutligen har artikel 5 följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall införa detaljerade bestämmelser för garantiinstitutionernas organisation, finansiering och verksamhet, i överensstämmelse med framför allt följande principer:

- a) Institutionernas tillgångar skall vara fristående från arbetsgivarnas driftskapital och skall inte vara tillgängliga vid ett insolvensförfarande.
- b) Arbetsgivarna skall bidra till institutionernas finansiering om den inte fullgörs helt av offentliga myndigheter.
- c) Institutionernas ansvar skall bestå oberoende av om förpliktelseerna att bidra till finansieringen har uppfyllts eller inte.”

15 Den nationella domstolen vill med sin fråga i huvudsak veta vilken som enligt artikel 3 i direktivet är den behöriga garantiinstitution som skall garantera betalning av arbetstagarens utestående fordringar vid arbetsgivarens insolvens, då den sistnämnda är etablerad i en annan medlemsstat än den inom vars territorium arbetstagaren är bosatt och arbetar.

16 Det kan direkt konstateras att direktivet inte innehåller några bestämmelser som uttryckligen avser det fall som beskrivs i begäran om förhandsavgörande. Man kan dock inte av detta sluta sig till att direktivet inte är tillämpligt på arbetstagares fordringar när arbetstagarna är bosatta och utövar sin yrkesverksamhet i en annan medlemsstat än den där arbetsgivaren är etablerad.

- 17 Direktivet syftar nämligen till att garantera ett minimiskydd för löntagare som drabbas av arbetsgivarens insolvens, och det finns inga begränsningar, vare sig i artikel 1.1 eller i någon annan bestämmelse, för direktivets tillämpningsområde för det fall att arbetstagarens bosättningsort eller den ort där denne arbetar inte är densamma som arbetsgivarens etableringsort.
- 18 En ändamålsenlig verkan av gemenskapsrätten, som garanterar fri rörlighet för personer inom gemenskapen och följaktligen främjar situationer, i vilka det i likhet med detta fall finns en viss anknytning till utlandet, fordrar en sådan tolkning av direktivet, vilket, enligt sitt andra övervägande, syftar till att minska de skillnader som finns mellan medlemsstaterna och "som kan ha direkt betydelse för den gemensamma marknadens funktion".
- 19 Det finns således anledning att fastställa vilken garantiinstitution som är behörig att betala fordringar när arbetsgivaren är etablerad i en annan medlemsstat än den där arbetstagaren är bosatt eller arbetar.
- 20 I detta avseende fordrar systematiken i direktivet att valet faller på garantiinstitutionen i den stat inom vars territorium det enligt artikel 2.1 i direktivet antingen beslutas att inleda ett förfarande för att kollektivt tillgodose borgenärernas fordringar eller fastställs att arbetsgivarens företag eller verksamhet definitivt har upphört.
- 21 Till att börja med kan det påpekas att enligt lydelsen av artikel 2.1 i direktivet skall två förutsättningar föreligga för att denna artikel skall vara tillämplig. För det första skall en ansökan ha inlämnats till behörig nationell myndighet om att det skall inledas ett förfarande för att kollektivt tillgodose borgenärernas fordringar och för det andra skall den behöriga myndigheten antingen ha beslutat om att

inleda förfarandet eller, när befintliga tillgångar är otillräckliga för att förfarandet skall kunna inledas, ha fastställt att företaget har upphört (domar av den 10 juli 1997 i de förenade målen C-94/95 och C-95/95, Bonifaci m. fl., REG 1997, s. I-3969, punkt 35, och i mål C-373/95, Maso m. fl., REG 1997, s. I-4051, punkt 45).

- 22 I enlighet med vad garantifonden, den franska och den brittiska regeringen samt kommissionen har anfört förefaller det därför som om införandet av garantisystemet, som föreskrivs i direktivet, och följaktligen garantiinstitutionens ingripande i första hand är beroende av att det inlämnas en ansökan om att inleda ett förfarande för att kollektivt tillgodose borgenärernas fordringar som gör det möjligt att ta hänsyn till de ifrågavarande lönefordringarna.
- 23 I praktiken är det vanligtvis så att en ansökan om att inleda detta förfarande framställs i den medlemsstat inom vars territorium arbetsgivaren är etablerad. Ikraftträdandet av konventionen om insolvensförfaranden, som undertecknades i Bryssel den 23 november 1995 (ännu inte offentliggjord i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*), bör innebära en förstärkning av denna allmänna tendens. Enligt artikel 3.1 i konventionen skall det främsta behörighetskriteriet vara platsen där "gäldenärens huvudsakliga intressen finns".
- 24 Det kan vidare noteras att enligt artikel 5 b i direktivet skall garantisystemet, som direktivet är avsett att införa, finansieras av arbetsgivarna, om finansieringen inte fullgörs helt av offentliga myndigheter. Då direktivet inte innehåller några uppgifter om motsatsen, överensstämmer det med systematiken i detta att den garantiinstitution som är behörig att betala arbetstagarnas utestående fordringar är den institution som har erhållit, eller åtminstone borde ha erhållit, avgifter från den insolvente arbetsgivaren. Detta kan inte vara institutionen i en medlemsstat inom vars territorium en arbetstagare är bosatt och har arbetat, utan att arbetsgivaren har förfogat över något driftställe där.
- 25 Således bekräftar artikel 5 b i direktivet det samband som finns mellan den betalningsskyldighet som åvilar garantiinstitutionen och platsen där arbetsgivaren,

vilken i allmänhet bidrar till institutionens finansiering, är etablerad. I enlighet med vad som redan har framhållits i punkt 23 i denna dom, är den stat där arbetsgivaren har etablerat sig vanligtvis den stat inom vars territorium det ansöks om att förfarandet skall inledas.

- 26 Den omständigheten att det inte föreskrivs något system för kompensation eller återbetalning av fullgjorda utbetalningar mellan garantiinstitutionerna i de olika medlemsstaterna tenderar att bekräfta att gemenskapslagstiftaren vid arbetsgivarens insolvens har velat att endast garantiinstitutionen i en medlemsstat skall ingripa. Avsikten med detta har varit att förhindra onödigt trassel i de nationella systemen och, i synnerhet, fall då en arbetstagare kan göra anspråk på förmåner enligt direktivet i flera medlemsstater.
- 27 Följaktligen skall den hänskjutna frågan besvaras på så sätt att då arbetsgivaren är etablerad i en annan medlemsstat än den inom vars territorium arbetstagaren är bosatt och arbetar, är den behöriga garantiinstitutionen enligt artikel 3 i direktivet, som skall betala arbetstagarens fordringar om arbetsgivaren blir insolvent, institutionen i den stat inom vars territorium det enligt artikel 2.1 i direktivet antingen beslutas att inleda ett förfarande för att kollektivt tillgodose borgenärernas fordringar eller fastställs att arbetsgivarens företag eller verksamhet definitivt har upphört.

Rättegångskostnader

- 28 De kostnader som har förorsakats den tyska, den franska och den brittiska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 27 mars 1996 förts vidare av Østre Landsret — följande dom:

Då arbetsgivaren är etablerad i en annan medlemsstat än den inom vars territorium arbetstagaren är bosatt och arbetar, är den behöriga garantiinstitutionen enligt artikel 3 i rådets direktiv 80/987/EEG av den 20 oktober 1980 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens, som skall betala arbetstagarens fordringar om arbetsgivaren blir insolvent, institutionen i den stat inom vars territorium det enligt artikel 2.1 i direktivet antingen beslutas att inleda ett förfarande för att kollektivt tillgodose borgenärernas fordringar eller fastställs att arbetsgivarens företag eller verksamhet definitivt har upphört.

Moitinho de Almeida

Sevón

Edward

Jann

Wathelet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 17 september 1997.

R. Grass

J.C. Moitinho de Almeida

Justitiesekreterare

Ordförande på femte avdelningen